

A MÚFORDÍTÓK HELYZETÉRŐL KÉSZÜLT FELMÉRÉS EREDMÉNYE

SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS

I. Általános adatok

A kérdőívet összesen 41-en töltötték ki. Ez jelentős előrelépés a korábbi 25-26-os számhoz képest, ugyanakkor a MEGY 170-es taglétszámához képest még mindig csak alig 25%-os részvétel, ráadásul nemcsak MEGY-tagok, de a levelezőlista műfordító tagjai is részt vehettek a felmérésben. Jó volna, ha a következő alkalommal tovább tudnánk lépni, mert minél nagyobb a merítés, annál megbízhatóbbak az átlagos adatok.

Amint az várható volt, a válaszadók többsége angolos, ezután következnek a francia, majd a szláv nyelvek, a német, az újlatin nyelvek, s végül az egyéb germán és a nem európai nyelvek. A kategorizálás egyébként a CEATL-tól származik.

A válaszadók kb. harmada a 36-45 éves korosztályból került ki, a következő legnépesebb csoport pedig a 66 év felettieké.

A válaszadók mintegy harmadának ideje legalább 80%-át vagy 3/4-ét teszi ki a műfordítás, tehát egyértelműen főfoglalkozású műfordítónak tekinthető. Majdnem ugyanennyien vannak ugyanakkor az „alkalmi” műfordítók, akiknél a munkaidő 1/4-ét vagy kevesebbet tesz ki a műfordítás.

Egyéb elfoglaltságnak a túlnyomó többség a szerkesztést, korrektúrázást választotta, ezt követi az irodalomkritika, újságírás, majd csaknem egyenlő arányban (itt több választ is be lehetett jelölni) a szakfordítás, tolmácsolás, az oktatás és az egyéb tevékenység.

II. A műfordítói munkával és szerződéssel kapcsolatos kérdések

A válaszok alapján a magyar műfordítók intenzíven dolgoznak: az átlagos évi lefordított mennyiség 40 ív, a főfoglalkozásúnak tekinthetők körében pedig 63 ív. (Természetesen ez a megközelítés csak a prózafordításokat tudja figyelembe venni; a válaszadók között volt, aki jelezte, hogy ő csak verseket fordít, amit nehéz beilleszteni ebbe a keretbe.) A legnagyobb lefordított mennyiség 114 ív/év.

Szerződést a túlnyomó többség a kiadóval köt. Irodalmi vagy egyéb ügynökséggel Magyarországon nem szokás fordítói szerződést kötni. Elgondolkodtató viszont, hogy többen jelezték: egyáltalán nem kötnek szerződést, ami igen veszélyes gyakorlat, mivel mindkét felet – de különösen a fordítót – kiszolgáltatottá teszi. (Természetesen előfordulhat, hogy valaki csak arra utalt: szerződés nélkül is elkezdte a munkát, majd utólag megkötik a szerződést – ennek is megvannak azonban a veszélyei.)

A következő kérdést – mennyire felel meg a szerződés a különféle szabályoknak – elég nehéz volt értelmezni. Valószínűleg a műfordítók többsége nem tanulmányozza a szerzői jogot, mielőtt szerződést köt, és sajnos a MEGY mintaszerződését sem ismeri (amely egyébként megtalálható a MEGY honlapján, a Dokuk között), a szokásjog pedig túlságosan tág fogalom. Azok, akik egyáltalán válaszoltak erre a kérdésre, általában pozitívan értékelték a helyzetet, tehát úgy látták, hogy a szerződések megfelelnek a szerzői jognak, a szokásjognak és – kisebb arányban – a mintaszerződésnek is.

Ugyancsak viszonylag pozitív a helyzet a szerződések betartását illetően: a többség szerint legalább 50-75% arányban betartják a kiadók a szerződéseket.

A felhasználási jogokat néhányan korlátlan időre átengedik, a túlnyomó többség azonban meghatározott időre köt szerződést: 4 és 10, de jellemzően 4 és 8 év közötti időtartamra. Sokan az e-könyv, kisebb arányban a hangoskönyv formájában történő kiadást is engedélyezik, ugyanakkor többen jelezték, hogy ez a kérdés még nem merült fel, vagy legalábbis ők még nem foglalkoztak vele. Valószínű, hogy az e-könyvek terjedésével érdemes lesz jobban odafigyelni erre a témakörre.

III. Honoráriumok – összegek és fizetési határidők

A kérdőívnek ezen részében több olyan kérdés is szerepelt, amely nem a CEATL felméréséhez tartozott. A 2012-es honoráriumadatokat a CEATL most még nem kéri (egy következő felmérésben viszont feltehetőleg szerepelni fognak majd), és a fizetési késedelemre vonatkozó kérdés sem a CEATL-től származik, kifejezetten a magyar helyzetet akartuk feltérképezni vele.

Általában elmondható a honoráriumokról, hogy még mindig igen alacsonyak, de öröndetes, hogy 2012-ben némi javulás mutatkozott 2011-hez képest: nőtt az átlagos honorárium, kevesebb volt a jóval átlag alatti összeg, a maximális honoráriumok többször érték el a 40.000 Ft-ot. Hozzá kell tenni azonban, hogy honoráriumadatot csak 34 (2011), illetve 35 (2012) fő adott meg, tehát túlságosan messzemenő következtetéseket nem érdemes levonni az adatokból.

Csak néhány érdekesebb megállapítás (részletek a másik mellékletben olvashatók): a két vizsgált évről vonatkozóan a legalacsonyabb magyarországi honorárium 12.000 Ft, a legmagasabb pedig 80.000 Ft. A 2011. évi átlaghonorárium 30.900 Ft, a 2012-es pedig 35.300 Ft.

Ami a fizetési határidőt illeti, közvetlenül a szerződéskötés után senki nem kap pénzt (tehát gyakorlatilag előleget). Néhányan a leadás/elfogadás után azonnal megkapják a honoráriumot, vagy legalábbis az első részletét, a túlnyomó többségnél azonban a leadás/elfogadás után 14-150, de jellemzően 30-60 nappal történik a kifizetés. Legalábbis elvileg... A fizetési késedelemmel kapcsolatos válaszok ugyanis érdekes képet mutatnak. Sokan az esetek egy részében vagy akár 100%-ában is pontosan, határidőre kapják meg a pénzüket (volt, aki külön jelezte, hogy csak pontosan fizető kiadónak hajlandó dolgozni). Ugyanakkor kifejezetten gyakori az 1-30 és a 31-60 napos késedelem, sőt, sokan számoltak be 120 napnál, azaz 4 hónapnál hosszabb késedelemről is.

IV. Egyéb jövedelmek

A MASZRE által szétosztott reprográfiai jogdíjat láthatóan egyre többen veszik igénybe, és az összegek is nőnek. 2012-ben már a válaszadók közül 14-en kaptak ilyen kifizetést, átlagosan 84.570 Ft-ot.

Magyarországi műfordítói ösztöndíjban viszont csak elenyésző kisebbség részesült. Egyvalaki írta be a Babits-ösztöndíjat, és még néhányan jelezték, hogy kaptak valamilyen ösztöndíjat, de nem pontosították, milyet. Tehát a magyar műfordítók számára az ösztöndíjak nem jelentenek komoly bevételi forrást.

A kiadói támogatásokkal kapcsolatos helyzet meglehetősen zavaros. Sokan írták, hogy részesültek valamilyen arányban a kiadó által kapott külföldi támogatásból, de nem tudnak részleteket; esetleg annyit észleltek, hogy néhány ezer forinttal megemelték a honoráriumokat. Voltak viszont, akik konkrét – sokszor kifejezetten magas – összegeket is megjelöltek; itt valószínűleg a fordítók maguk is részt vettek a pályázati folyamatban, és ezért pontosabb információkkal rendelkeztek.

V. Adózás, nyugdíj

A válaszolók túlnyomó többsége társas vagy egyéni vállalkozás keretében végzi a műfordítói tevékenységet. Az adózási formák között a legnépszerűbb az eva és az újonnan bevezetett kata.

A nyugdíj összegét firtató kérdésre mindössze ketten válaszoltak, de feltehetően ők sem főfoglalkozású műfordítóként mentek nyugdíjba, márpedig a CEATL kérdése erre vonatkozik. Valószínűleg csak néhány év múlva lesznek nálunk olyan kollégák, akik már szabadúszóként mennek nyugdíjba, és a nyugdíjhelyzetet akkor tudjuk majd felmérni. Többen bejelölték viszont, hogy a nyugdíjukat további munkával egészítik ki.

ADATOK

1. Milyen nyelvből fordít?

Angol: 58%
Német: 19%
Francia: 29%
Egyéb germán: 5%
Egyéb újlatin: 12%
Szláv: 21%
Nem eur.: 2,5%

2. Életkora

35 év alatt: 12%
36-45 év: 34%
46-55 év: 17%
56-65 év: 10%
66 év fölött: 27%

3. A munkával töltött idejének mekkora részét teszi ki a műfordítás?

Legalább 80%: 27%
3/4: 2,5%
2/3: 12%
1/2: 12%
1/3: 19,5%
1/4: 10%
kevesebb: 17%

4. A műfordítás mellett mivel foglalkozik?

szakfordítás, tolmácsolás: 32%
oktatás: 34%
szerkesztés, korrektúrázás: 63%
irodalomkritika, újságírás: 44%
egyéb: 36%

5. Évente átlagosan kb. hány ívet fordít? (ha változó, a 2012-es adatot írja be)

legkisebb lefordított mennyiség: 1 ív (versek), 6 ív (próza)
legnagyobb lefordított mennyiség: 114 ív
átlagos lefordított mennyiség a válaszadók körében: 40 ív
átlagos lefordított mennyiség a főfoglalkozásúak körében: 63 ív

6. Könyvek lefordítására kivel szokott szerződést kötni?

mindig a kiadóval köt szerződést: 78%
néha a kiadóval köt szerződést: 12%
néha nem köt szerződést: 19%

soha nem köt szerződést: 2%

7. Az ön által kötött fordítói szerződések hány százaléka felel meg...

	> 75%	50-75%	25-50%	< 25%
a magyar szerzői jognak	44%	10%	2%	2%
a magyar szokásjognak	24%	15%	-	2%
a MEGY mintaszerződésének	7%	17%	10%	5%

8. Az ön által kötött fordítói szerződéseket milyen arányban tartják be a kiadók?

> 75%	50-75%	25-50%	< 25%
46%	17%	12%	7%

9. A szerződésben mennyi időre engedi át a felhasználási jogot a kiadónak?

korlátlan időre: 10%

meghatározott időre: 76%, időtartam: 4 és 10, jellemzően 4 és 8 év között

10. A szerződésben a digitális felhasználásra szóló jogot is átengedi-e?

e-könyv: 56%

hangoskönyv: 29%

egyéb: 15%

11. Milyen honoráriumokért dolgozott az alábbi években (Ft/ív, áfa nélkül)?

2011 (34 válaszadó):

legalacsonyabb honorárium: 11.000 Ft (romániai adat), 12.000 Ft

legmagasabb minimum honorárium: 35.000 Ft

legalacsonyabb maximum honorárium: 25.000 Ft (romániai adat), 28.000 Ft

legmagasabb honorárium: 50.000 Ft

átlagos minimum honorárium: 27.940 Ft

átlagos maximum honorárium: 33.850 Ft

átlagos honorárium: 30.900 Ft

Minimum honoráriumok:

10-20.000 között: 4 fő

21-30.000e között: 23 fő

31-35.000 között: 7 fő

Maximum honoráriumok:

10-20.000 között: 1 fő

21-30.000 között: 9 fő

31-35.000 között: 16 fő

36-40.000 között: 7 fő

40.000 fölött: 1 fő

2012 (35 válaszadó):

legalacsonyabb honorárium: 15.000 Ft (romániai adat), 17.000 Ft

legmagasabb minimum honorárium: 60.000 Ft

legalacsonyabb maximum honorárium: 28.000 Ft

legmagasabb honorárium: 80.000 Ft

átlagos minimum honorárium: 31.700 Ft

átlagos maximum honorárium: 38.800 Ft

átlagos honorárium: 35.300 Ft

Minimum honoráriumok:

10-20.000 között: 2 fő

21-30.000 között: 16 fő

31-35.000 között: 12 fő

36-40.000 között: 4 fő

40.000 fölött: 1 fő

Maximum honoráriumok:

21-30.000 között: 6 fő

31-35.000 között: 13 fő

36-40.000 között: 11 fő

40.000 fölött: 5 fő

12. A szerződés mit tartalmazott a honorárium kifizetésével kapcsolatban?

a szerződés aláírása után azonnal: -

a szerződés aláírása után x nappal: 3 említés (15-60 nap)

a fordítás leadása/elfogadása után azonnal: 7 említés (az esetek 5-100%-ában, egy esetben csak az első részletre vonatkozóan)

a fordítás leadása/elfogadása után x nappal: 32 említés (az esetek 30-100%-ában, 14-150 nap, jellemzően 30-60 nap)

a könyv megjelenése után azonnal: 4 említés (az esetek 10-100%-ában)

a könyv megjelenése után x nappal: 4 említés (az esetek 10-100%-ában, 30-60 nap)

egyéb: 2 említés (a támogatás megérkezése után)

13. Az esetek hány százalékára igazak az alábbiak?

késedelem nélküli kifizetés: 28 említés (az esetek 1-100%-ában, átlagosan 57%-ában)

1-30 napos fizetési késedelem: 18 említés (az esetek 15-100%-ában, átlagosan 32%-ában)

31-60 napos fizetési késedelem: 14 említés (az esetek 1-100%-ában, átlagosan 39%-ában)

61-120 napos késedelem: 8 említés (az esetek 10-100%-ában, átlagosan 45%-ában)

120 napnál hosszabb késedelem: 11 említés (az esetek 5-90%-ában, átlagosan 34%-ában, egy esetben a kiadó megszűnt és egyáltalán nem fizetett)

14. Évente mennyi jövedelme származott kollektív jogkezelésből (a MASZRE által fizetett reprográfiai jogdíjból)?

2008: -

2009: -

2010: 4 említés, legkisebb összeg: 12.000 Ft, legnagyobb összeg: 18.000 Ft, teljes összeg: 72.500 Ft, átlagos összeg: 18.125 Ft
2011: 10 említés, legkisebb összeg: 10.000 Ft, legnagyobb összeg: 99.000 Ft, teljes összeg: 437.000 Ft, átlagos összeg: 43.700 Ft
2012: 14 említés, legkisebb összeg: 13.000 Ft, legnagyobb összeg: 337.000 Ft, teljes összeg: 1.184.000 Ft, átlagos összeg: 84.570 Ft

15. Az alábbi években részesült-e műfordítói állami vagy magánösztöndíjban (csak magyarországi intézményektől)? Ha igen, egyszeri vagy rendszeres támogatást kapott? Milyen összegben?

2007: -
2008: 1 említés (összeg nélkül)
2009: 2 említés (összeg nélkül, ill. Babits-ösztöndíj 240.000 Ft)
2010: 1 említés (Babits-ösztöndíj, 240.000 Ft)
2011: 1 említés (összeg nélkül)
2012: -

16. Részesült-e fordítóként olyan támogatásból, amelyet a kiadó külföldi kulturális intézményektől vagy az EU-tól kapott? Ha igen, milyen összegben, és ez a kiadó által kapott támogatás mekkora részét tette ki (százalékban)?

2007: 2 említés, legkisebb összeg: 205.000 Ft, legnagyobb összeg: 830.000 Ft (a tám. 100%-a), teljes összeg: 1.035.000 Ft, átlagos összeg: 517.500 Ft

2008: 2 említés, legkisebb összeg: 600.000 Ft (a tám. 100%-a), legnagyobb összeg: 1.330.000 Ft (a tám. 100%-a), teljes összeg: 1.930.000 Ft, átlagos összeg: 965.000 Ft

2009: 4 említés, ebből 3 konkrét összeg, legkisebb összeg: 80.000 Ft (a tám. 80%-a), legnagyobb összeg: 220.000 Ft, teljes összeg: 420.000 Ft, átlagos összeg: 140.000 Ft. Egy főnél a ford. honorárium nagy részét fedezte a támogatás.

2010: 7 említés, ebből 4 konkrét összeg, legkisebb összeg: 42.000 Ft, legnagyobb összeg: 790.000 Ft (a tám. 100%-a), teljes összeg: 1.132.000 Ft, átlagos összeg: 283.000 Ft. 2 fő honoráriumemelését kapott (2000, ill. 10.000 Ft/ív), egy főnél a ford. honorárium nagy részét fedezte a támogatás.

2011: 4 említés, ebből 3 konkrét összeg, legkisebb összeg: 200.000 (a tám. 80%-a), legnagyobb összeg: 1.335.000 Ft (a tám. 80%-a), teljes összeg: 2.835.000 Ft, átlagos összeg: 945.000 Ft. Egy főnél a ford. honorárium nagy részét fedezte a támogatás.

2012: 7 említés, ebből 3 konkrét összeg, legkisebb összeg: 260.000 Ft (a tám. 80%-a), legnagyobb összeg: 1.315.000 Ft, teljes összeg: 2.115.000 Ft, átlagos összeg: 705.000 Ft. Egy fő 35.000 Ft-ra emelt honoráriumot kapott, egy fő a támogatás 75%-át kapta (konkrét összeg nélkül), egy fő kapott, de semmit nem tud a részletekről, egy főnél a ford. honorárium nagy részét fedezte a támogatás.

17. Műfordítói tevékenységét milyen hivatalos formában végzi?

adószámú magánszemély: 15%
egyéni vállalkozó: 27%
társas vállalkozás (bt., kft.): 44%
egyéb: -

18. Ha egyéni vállalkozóként vagy társas vállalkozásban dolgozik, milyen adózási formát alkalmaz?

társasági adó: a cégek 11%-a

vállalkozói személyi jövedelemadó (csak egyéni vállalkozóknál): egyéni vállalkozók 18%-a

eva: cégek + egyéni vállalkozók 34,5%-a

kata: cégek + egyéni vállalkozók 45%-a

egyéb: cégek + egyéni vállalkozók 7%-a

19. Amennyiben nyugdíjas, és főfoglalkozású műfordítóként ment nyugdíjba, milyen összegű nyugdíjat kap (havonta)?

2 fő válaszolt (de valószínűleg ők sem főfoglalkozású műfordítóként mentek nyugdíjba), 75.000, ill. 160.000 Ft

20. Amennyiben a nyugdíja nem fedezi a megélhetési költségeit, milyen módon egészíti ki? (többet is megjelölhet)

tovább dolgozik: 5 említés

magánnyugdíjban részesül: -

megtakarításokból: 1 említés

házastársa nyugdíjából: -

egyéb módon: -